

SEMANTIC VALENCES OF THE ADJECTIVE "RĂPIT" IN THE POETRY OF TRAIAN DORZ

Florina-Maria BĂCILĂ
West University of Timișoara

*Abstract: The current paper's objective is to consider the stylistic values of the adjective **răpit**, highlighting their role in creating the lyrical frame of Traian Dorz – a contemporary Romanian poet, unfortunately a less studied one (in 2014 there was the celebration of 100 years from his birth), author of thousands of poems with mystical approach and of many volumes with memoirs and religious meditation. We will have in view the fact that the word develops, in various contexts, interesting semantical values, mostly positive connotations (as presumed, in relation with other elements, integrated in surprising combinations), illustrated, sometimes, also through the means of words from the same semantic field, used with figurative meanings. Beyond the simple usage of certain meanings the presence of such terms in Traian Dorz's poetry emphasizes the author's artistic belief, his vision of life and Divinity, of the unique relation between man and Creator – an idea which represents the pillar of the entire lyrical message of the Romanian poet.*

Keywords: adjective, participle, semantics, stylistics, mystical-religious poetry

În contextul spiritual în care (și pentru care) a fost creată, poezia lui Traian Dorz, concepută în a doua jumătate a secolului trecut, se situează pe coordonatele trăirii conștiente întru înalt, întru spiritualitate – dimensiune prin intermediul căreia, după cum se știe, marile spirite ale umanității au reușit să se salveze întotdeauna, supraviețuind, în ciuda condițiilor vitrege impuse de regimurile totalitare, prin revelația unor modalități specifice de a transfigura durerea și de a dobândi libertatea în spațiul carceral: credința mijlocită de rugăciunea practică și creația¹. În asemenea arte poetice profunde ale unui spirit aflat în căutarea absolutului religios, captivat plener de experiențele mistice în relația sa cu Divinitatea, pot fi identificați – așa cum am mai arătat și cu alte prilejuri² – termeni fundamentali, care se impun, la o lectură atentă, printr-o repetitivitate emblematică, relevanți nu numai statistic, ci și prin aportul lor la conturarea unor sfere semantice. Din acest motiv, ne vom opri, în cele ce urmează, asupra unui adjectiv provenit din participiu, frecvent întâlnit în lirica dorziană: *răpit*, urmărind valorile speciale pe care le dezvoltă nu atât în sine, cât la nivelul textului, în relație

¹ Vezi Emanuela Ilie, „*Dă-ne, Doamne, mântuirea / pentru jertfa ce-am adus...*”. *Poezia-rugăciune în spațiul închisorilor comuniste*, în Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică (editori), *Text și discurs religios*, nr. 2 / 2010. *Lucrările Conferinței Naționale Text și discurs religios, ediția a II-a, Iași, 13-14 noiembrie 2009*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p. 417-418 *passim*.

² Ne-am referit la o întreagă familie de cuvinte din această sferă semantică în studiul nostru *The Lexical Family of the Noun farmec in Traian Dorz's Poetry*, în „Romanian Journal of Literary Studies” (Tîrgu-Mureș), nr. 4 / 2014, p. 343-350.

cu celelalte elemente integrate în structurile sintactice, cu rolul de a contribui, implicit, la adâncirea reliefului creației artistice.

*

Adjectivul de proveniență participială *răpit* actualizează, în lirica lui Traian Dorz, înțelesul (pasiv) concret „luat cu forța, furat, însușit pe nedrept” (cu referire la episodul biblic al pierderii Edenului prin păcatul săvârșit de strămoșii omenirii, recâștigat însă prin credința în întruparea lui Iisus și printr-o legătură constantă cu El): „Dar spada mea-i acuma tare / și zaua mea-i de nepătruns, / credința mea-i biruitoare / și țărmlul sfânt e ca ajuns. // C-un cântec strălucit de slavă / ies înaintea lui voios / și stau în fața lui grozavă / încins cu spada lui Hristos. // Din înțeleștarea-nfricoșată / el lutul meu l-a cucerit, / dar eu i-am cucerit deodată / cerescul paradis **răpit**.” (C^Urm 175-176, *Începe ultima-nțeleștare*³). Trecerea înspre perspectiva semantic pozitivă a utilizării lui se realizează însă în următorul fragment, care se află oarecum la polul opus față de cel citat anterior, relevându-i sensul (figurat) „purtat de bucurie, plin de admirație, de mulțumire, de satisfacție, de entuziasm, de uimire; captivat, cucerit, fascinat, fermecat, încântat, subjugat, vrăjit”, trimițând, evident, la ideea de extaz mistic: „Când mâna mea tremurătoare / El mi-o atinge fericit, / de-a Lui iubire-mbătătoare / mă simt în raiul Lui **răpit**.” (C^Bir 193, *Când îmi zâmbește El*); acesta se desprinde și dintr-o altă secvență lirică dedicată stării de vorbă (în tăcere!) cu El, atunci când vorbele obișnuite dispar pentru a lăsa loc Cuvântului și muzicii sferelor de Sus, din Ierusalimul Ceresc, ascultate alături de îngeri – mesagerii lui Dumnezeu: „În liniștită legănare, / **răpită-n sfânt extaz**, te pierzi, / – o, tinerețe fericită, / de harul lui Hristos sfințită, / ca lunecarea de izvoare / prin însorite maluri verzi.” (E^P 27, *Ce tineri se luminează zorii*; de remarcat redundanța generată de plasarea, în vecinătatea termenului în discuție, a unei determinări care-i subliniază valențele semantice). În asemenea situații, *răpit* are funcția sintactică de element predicativ suplimentar sau, mai rar, de atribut izolat, iar ocurențele sale presupun asocierea cu unul dintre verbele *a asculta*, *a sta*, *a privi* și vizează starea de mulțumire sufletească, de bucurie spirituală, de farmec sfânt, dar și de smerenie deplină (împletită cu rugăciunea neîncetată) a eului liric, precum și a tovarășilor săi de credință și umblare (inclusiv a îngerilor) în fața Divinității, captivați (până la uimirea supremă) de frumusețea și de plăsmuirile Sale cerești și pământești: „Și-nfiorat de fericire / plec ochii-n jos și-ascult **răpit**, / ... *Iisuse*, nu mai am, *Iisuse*, / *nimic* pe lume de dorit!” (C^Din 163, *Bolnav de dorul Tău*); „Cântecele tale sfinte, / Țara mea, le-ascult **răpit** / și-al meu suflet te dorește / mai aprins și fericit.” (C^Cm 48, *Inimami mereu suspină*); „Îți ascult **răpit** Cuvântul, / plâng când Ți-l ascult, / oare unde-i azi pământul, / de-s în Cer de mult? / Unde s-a pierdut pământul, / de-s în Cer de mult?” (C^Cm 90, *Dragul mult-iubirii mele*)⁴; „Cum m-aș avânta, ca Petru, peste valuri netemut, / cum Ți-aș sta, **răpit**, pe umăr, ca Ioan, să Te ascult, / cum, ca și Zacheu, îndată Ți-aș da-ntregul meu avut / – ca să poți vedea, *Iisuse*, cât Te-am înțeles de mult!” (C^A 96, *De-aș putea să-ntorc!*...);

³ Spre a nu îngreuna parcurgerea notelor de subsol, am optat, în studiul de față, pentru indicarea, în text, a trimiterilor (cu abrevieri) la volumele (aparținând lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvențele lirice, urmate de numărul paginii (paginilor) la care se află fragmentul respectiv și de titlul poeziei. Sublinierile din versurile citate (exceptându-le pe cele cu caractere cursive) ne aparțin.

⁴ Cf. și sinonimia contextuală cu un alt adjectiv de proveniență participială, într-o construcție inedită: „Ascult uitat și strâng să țin / lumini și frumusețe / ce-n coruri după coruri vin / și trec în mii de fețe...” (C^Dr 22, *O, când mă-ndemni!*...).

„Dulce soare, strălucește / pe fereastra sfântă / unde îngerul iubirii / **stă răpit** și cântă” (CCnț 140, *Dulce soare, strălucește*); „Căci mi-ai dat și-mi dai cât, Doamne, / nici cu gândul nu socot / și, **răpit, privind spre Tine**, / doar să plâng – atât mai pot.” (CCm 19, *Fericita mea Nădejde*); „Cu ochii firii noi **privi-vom** / în veci **spre Fața Ta răpiți** / și strălucirea-I ne va face / din veac în veac mai fericiți...” (CCm 24, *Iisuse, Taina vieții*); „**Răpiți, privi-vom** veșnic la **Fața Ta Slăvită**, / la toată măreția Supremei Frumuseți, / cât vom putea pătrunde în Taina Negrăită / a dragostei, iertării și harului măreț.” (CCm 49, *În ziua fără noapte...*)⁵.

O componentă importantă a acestui segment o constituie întrebuițarea adjectivului în pasaje ce sugerează ori descriu rugăciunea continuă (în cazul de față – ca tip de comunicare religioasă și lirică), când absolut tot ce e în jur se estompează, sufletul tinde să se retragă (discret, dar hotărât) din această lume, căutând, în schimb, dimensiunea spațială și atemporală, unde cuvintele și limitările dispar cu desăvârșire, iar dragostea nemărginită deține suveranitatea. În definitiv, adevărata fericire a ființei umane (la un nivel superior al înțelegerii ei) se află – deși poate părea paradoxal – în singurătate, în „liniștea lăuntrică a inimii curățite de orice gând și de orice imagine”⁶, în reculegere și meditație, în disponibilitatea (prioritară) față de conversația interioară și în deschiderea inimii față de momentele de har ale ascultării mesajului sacru⁷: „Spațiul poetic devine, în cele mai fericite cazuri, chiar un spațiu al marii întâlniri, aceea cu alteritatea radicală, cea divină.”⁸. Să nu uităm că, în tradiția creștină, rugăciunile adresate lui Dumnezeu sau sfinților constau, cel mai adesea, în perioade de tăcere neîntrerupte, fiind exprimate în forul interior al credinciosului; comunicarea „tăcută” a acestuia cu El, „rugăciunea vie, trăită, a liniștii creatoare”⁹ își au obârșia, așadar, în tradiția mistică a creștinismului, „preocupată să găsească unitatea cu Dumnezeu și conștientă de neputința cuvintelor de a numi o experiență complet străină percepției umane.”¹⁰. Tăcerea veghetoare (care transfigurează sufletul) devine astfel „un preludiv al deschiderii spre

⁵ În contextul discuției despre sinonimele termenului *răpit* și despre variantele versurilor dorziene, de reținut că, în poezia citată, în locul adjectivului menționat (cum apare, ulterior, în CCm 49), este întrebuițat, inițial, sinonimul *vrăjiți* în următoarea secvență selectată din poezia *În Ziua-fără-Noapte*, publicată în volumul (semnat de autor cu pseudonimul Cristian Dor) *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*, Beiuș, Tipografia „Doina”, 1943, p. 68: „**Vrăjiți** privi-vom veșnic pe Fața Ta iubită / De Mire – măreția supremei Frumuseți / Când vom putea pătrunde în Taina negândită / A Dragostei, a Slavei și-a Harului măreț.”

⁶ Kallistos Ware, *Rugăciune și tăcere în spiritualitatea ortodoxă. Puterea Numelui sau despre Rugăciunea lui Iisus. Isihia și tăcerea în rugăciune*. Cu un cuvânt înainte de Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu și cu o postfață de Maxime Egger, București, Editura Christiana, 2003, p. 114; cf. și *Romani* 7: 22; *II Corinteni* 4: 16; *Efeseni* 3: 16 (trimiterile la textele biblice din lucrarea de față conțin titlul cărții respective, urmat de numărul capitolului și al versetului / al versetelor la care se face referire).

⁷ Vezi studiul nostru *Din nou despre derivatele cu prefixul ne- în lirica lui Traian Dorz*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara”. Seria științe filologice, L (2012), p. 119-120; cf. și David Le Breton, *Despre tăcere*. Traducere de Constantin Zaharia, București, Editura All, 2001, p. 185: „Prietenul tăcerii ajunge apropiatul lui Dumnezeu.”; idem, *ibidem*, p. 186: „Tăcerea este limbajul lui Dumnezeu deoarece conține în sine toate cuvintele; ea este o rezervă inepuizabilă de sens.”; Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, volumul 3, P – Z, București, Editura Artemis, 1995, p. 343, s.v. *tăcere*: „Dumnezeu ajunge în sufletul în care domnește tăcerea.”; Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 19: „Adevărata rugăciune interioară este atunci când încetezi să mai vorbești și ascuți vocea fără cuvinte a lui Dumnezeu în adâncul inimii tale”.

⁸ Emanuela Ilie, *op. cit.*, p. 420.

⁹ Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 22.

¹⁰ David Le Breton, *op. cit.*, p. 55.

revelație”¹¹, un veritabil privilegiu de accedea spre înălțimile și abisurile ființei, dar, mai ales, o permanență a comuniunii depline cu Cerul (*I Tesaloniceni* 5: 17): „Când **răpit în rugăciune** / te înalți în stări de rai, / cine-ar fi să poată spune / cât îți dă / și cât Îi dai!...” (CCm 70, *Suflet fericit*); „– Doar seara, stând pe-un munte, singur, / **răpit de-a’ rugăciunii zări**, / poți bănuia ceva din harul / dumnezeieștii Lui cântări!” (CCm 133, *Cum aș putea?*); „Nimic nu-Ți cer nici astăzi, Iisuse-al meu, niciunde, / ci numai stropul dulce pe care l-am gustat / să mi-l prefaci izvorul cu nesfârșite unde, / din care să beau veșnic, **răpit și-ngeuncheat!**” (CVeșn 168, *Nu Ți-am cerut vreodată*; construcția textuală mizează, și aici, pe o structură binară, alcătuită pe baza coordonării copulative cu un atribut exprimat printr-un alt adjectiv de proveniență participială, din aceeași sferă semantică, ce vine să întregească înțelesul); „Aș vrea, Iubire, să-nvăț toate, / – dar numai tu să mă înveți, / căci numai tu le știi curate / și numai tu le faci de preț. // [...] // **Aș sta răpit în rugăciune**, / dar numa-n fericitu-ți loc, / să fiu doar unde tu m-ai pune, / să ard – dar numai pe-al tău foc.” (CBir 43-44, *Aș vrea, Iubire, să-nvăț*); „În ceasul sfânt al serii / când stelele răsar, / doresc **al privegherii / și-al rugăciunii har**; / **răpit** primește gândul / al cerurilor mir / când tremură umplându-l / ca pe-un divin potir.” (CS 79, *În ceasul sfânt al serii*).

*

După cum se observă din cele de mai sus, utilizările adjectivului provenit din participiu *răpit* relevă faptul că el dezvoltă, statistic vorbind, accepții specific repetitive, unitare, constituindu-se în adevărate nuclee la nivel textual, cristalizate în structuri cu rol de intensificare semantică și de organizare a expresiei. Autorul a urmărit și așezarea cuvintelor în anumite categorii de structuri pentru a da un anumit relief nuanțelor acestora; ca atare, maniera de manifestare a repetitivității devine centrul de interes al multora dintre creațiile lirice dorziene și fiecare dintre acești termeni fundamentali, cu numeroase ocurențe (unii – integrați în familii lexicale ce pot fi studiate în paralel), ar merita abordări care să le evidențieze locul în cadrul poeziei dorziene (cf., de pildă, familiile verbelor *a fermeca* sau *a încânta*, ale căror valențe se ordonează, în principal, tot pe două paliere). Fără a încerca să facem ierarhizări și menținându-ne în limitele unei analize constatatoare, reținem că aceste versuri trebuie plasate într-o experiență personală de tip special, drept care valorile adjectivului discutat contribuie la construcția unor arte poetice de factură mistico-religioasă, care primesc relief și se configurează nu prin inovație, ci prin omogenitate și repetitivitate.

Emblematică pentru poezia dorziană este, cu certitudine, construcția textuală (semantică și sintactică) ce lasă să transpară un mod aparte de a gândi actul poetic, care este unul centrat exclusiv pe raportul dintre om și Creator. Pentru autor, poezia nu reprezintă deloc o sărbătoare a figurilor de stil, a mijloacelor artistice generatoare de spectaculozitate, drept care nici nu caută insistent șocantul, inovația lingvistică, fiindcă important este nu absolutul expresiei, ci absolutul Creatorului (pentru Care nutrește un sentiment vădit de atașament profund), coroborat cu atitudinea de umilință, de simplitate (inclusiv în limbaj) și de sobrietate conștientă, asumată total în fața sacralității. De asemenea, este remarcabilă conceperea textului prin acumulări și dezvoltări în simetrii sintactice, ca mijloace esențiale de

¹¹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, p. 343, s.v. *tăcere*; vezi și Kallistos Ware, *op. cit.*, p. 9: „rugăciunea înseamnă vorbire tainică în har [...], vorbire a sufletului cu Dumnezeu, a lui Dumnezeu cu sufletul nostru și înălțare către Dumnezeu, împărtășire în lumina și iubirea divină.”

intensificare a mesajului. Eul auctorial nu trăiește singur, ci mereu în dialog, adresându-se imperativ sau comunicând despre sine cu ajutorul unui lexic concentrat, fixat constant pe realizarea repetițiilor și a paralelismelor (cu rol în constituirea și în desfășurarea semnificației), astfel încât versul însuși să conducă spre tema generală și, în definitiv, să jaloneze crezul artistic al autorului.

Surse

Dor, Cristian, *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*, Beiuș, Tipografia „Doina”, 1943.

CA = Dorz, Traian, *Cântarea Anilor*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.

CBir = Dorz, Traian, *Cântarea Biruinței*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.

CCm = Dorz, Traian, *Cântarea Cântărilor mele*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.

CCnț = Dorz, Traian, *Cântările Căinței*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.

CDin = Dorz, Traian, *Cântările Dintâi*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2004.

CDr = Dorz, Traian, *Cântări de Drum*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.

CS = Dorz, Traian, *Cântări de Sus*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.

CUrm = Dorz, Traian, *Cântările din Urmă*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.

CVeșn = Dorz, Traian, *Cântarea Veșniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.

EP = Dorz, Traian, *Eternele poeme*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010.

Bibliografie

Băcilă, Florina-Maria, *Din nou despre derivatele cu prefixul ne- în lirica lui Traian Dorz*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara”. Seria științe filologice, L (2012), p. 115-122.

Băcilă, Florina-Maria, *The Lexical Family of the Noun farmec in Traian Dorz's Poetry*, în „Romanian Journal of Literary Studies” (Tîrgu-Mureș), nr. 4 / 2014, p. 343-350.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul 3, P – Z, București, Editura Artemis, 1995.

Ilie, Emanuela, „*Dă-ne, Doamne, mântuirea / pentru jertfa ce-am adus...*”. *Poezia-rugăciune în spațiul închisorilor comuniste*, în Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică (editori), *Text și discurs religios*, nr. 2 / 2010. *Lucrările Conferinței Naționale Text și discurs religios, ediția a II-a, Iași, 13-14 noiembrie 2009*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p. 415-422.

Le Breton, David, *Despre tăcere*. Traducere de Constantin Zaharia, București, Editura All, 2001.

Ware, Kallistos, *Rugăciune și tăcere în spiritualitatea ortodoxă. Puterea Numelui sau despre Rugăciunea lui Iisus. Isihia și tăcerea în rugăciune*. Cu un cuvânt înainte de Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu și cu o postfață de Maxime Egger, București, Editura Christiana, 2003.